

KASKADER KOORDYNATOR¹

I. PODSTAWOWE ZADANIA

- 1.1. Kaskader koordynator jest kluczowym współpracownikiem Reżysera, Kierownika produkcji i Producenta w zakresie planowania i przeprowadzania scen niebezpiecznych dla aktorów, ekipy lub osób postronnych, odpowiedzialnym za opracowanie i realizację koncepcji takich scen (nazywanych scenami kaskaderskimi lub scenami niebezpiecznymi).
- 1.2. Koordynuje pracę Kaskaderów (w tym Kaskaderów odpowiedzialnych za zabezpieczenia numerów kaskaderskich oraz zabezpieczenie planu i Kaskaderów wykonawców), zapewniając z jednej strony spójność artystyczną z założeniami realizacyjnymi filmu oraz wizją Reżysera i wymaganiami scenariusza, a z drugiej strony zapewniając bezpieczeństwo realizowanych scen zgodnie z ustalonym planem zabezpieczeń kaskaderskich i planem zabezpieczeń BHP i Ppoż. dla filmu.
- 1.3. Do głównych zadań Kaskadera koordynatora należy:
  - a) Dokładne zapoznanie się ze scenariuszem i wskazanie potencjalnych scen, które mogą być uznane za sceny niebezpieczne (ze względu na lokację, obiekt, skalę oraz sposób inscenizacji i realizacji lub ze względu na inne elementy wpływające na bezpieczeństwo).
  - b) Dokładne zapoznanie się z koncepcjami Reżysera i Operatora obrazu dotyczącymi scen wskazanych przez nich jako sceny o charakterze scen potencjalnie kaskaderskich i niebezpiecznych.
  - c) Dobór Kaskaderów odpowiedzialnych za zabezpieczenie i Kaskaderów wykonawców oraz Specjalistów branżowych i Adeptów do przygotowania i realizacji poszczególnych scen, uwzględniając ich umiejętności i doświadczenie.
  - d) Opracowanie pisemnego planu zabezpieczeń kaskaderskich, obejmującego opis realizowanych scen, szczegółowe określenie zadań oraz ustalenie liczby osób z departamentu Kaskadera koordynatora biorących udział w poszczególnych scenach, ze wskazaniem materiałów, środków technicznych i środków zabezpieczających, niezbędnych do realizacji sceny według koncepcji Reżysera.
  - e) Przygotowanie i przeprowadzenie prób scen kaskaderskich, w tym treningów walk, bójek oraz innych niebezpiecznych sekwencji przed rozpoczęciem zdjęć, w celu przedstawienia ich Reżyserowi i Producentowi do akceptacji.
  - f) Opcjonalnie, jeśli wymaga tego dany scenariusz, opracowanie choreografii walk (co jako osobny utwór może wyjątkowo podlegać umowie o dzieło²).
  - g) Wybór i ocena miejsc przewidzianych do realizacji scen kaskaderskich oraz scen niebezpiecznych przed przystąpieniem ekipy filmowej do zdjęć.
  - h) Nadzór nad stanem technicznym sprzętu zabezpieczającego oraz kontrola kwalifikacji Kaskaderów i Podwykonawców scen kaskaderskich.
  - i) Obecność na planie zdjęciowym podczas realizacji scen kaskaderskich i niebezpiecznych, w celu zapewnienia bezpieczeństwa i zgodności z założeniami artystycznymi, organizacyjnymi, finansowymi i określonymi w zaleceniach Inspektora BHP i Ppoż.
  - j) Sporządzenie raportu Kaskadera koordynatora, zawierającego detaliczne informacje o miejscu realizacji i udziale osób, dokumentującego pracę w każdym dniu prób i/lub zdjęć z udziałem Kaskadera koordynatora i jego współpracowników.

---

¹ Funkcja nadzorcza, wiodąca, która nie wiąże się z bezpośrednim wykonywaniem numerów i ewolucji kaskaderskich, a z ich planowaniem i nadzorowaniem. Angielski odpowiednik to: *stunt coordinator*. Oficjalna nazwa: kaskader filmowy-koordynator pochodzi z wcześniejszych, zdezaktualizowanych regulacji prawnych, a obecnie bezpośrednio z Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 15 marca 2011 r. w sprawie BHP w produkcji filmowej.

² Więcej na temat interpretacji zakresu umów kaskaderów w komentarzu, w części V.

II. ZALEŻNOŚCI SŁUŻBOWE

- 2.1. Kaskader koordynator podlega w kwestiach artystycznych bezpośrednio Reżyserowi, a w kwestiach finansowych i związanych z bezpieczeństwem pracy Kierownikowi Produkcji oraz Producentowi, realizując ich wytyczne dotyczące scen kaskaderskich i niebezpiecznych, uwzględniając założenia organizacyjne i finansowe, a także wytyczne wynikające z planu zabezpieczeń BHP i Ppoż. filmu.
- 2.2. Współpracuje z Kierownikiem produkcji, Reżyserem obsady, Drugim reżyserem planowym oraz Drugim reżyserem ds. kalendarzówki oraz innymi członkami ekipy filmowej w zakresie planowania, organizacji i realizacji scen kaskaderskich.
- 2.3. Kieruje pracą Kaskaderów, Specjalistów branżowych i Adeptów kaskaderskich oraz współpracuje z szefami departamentów inscenizacyjnych, najczęściej z Koordynatorem efektów specjalnych, Kierownikiem budowy dekoracji, Dekoratorem obiektu i Rekwizytorem, a także z Konsultantem ds. pojazdów grających oraz Kostiumografem (np. uzgodnienia kostiumów maskujących zabezpieczenia) i Charakteryzatorem (np. uzgodnienia sposobu charakteryzacji dublerów).

III. ZASTĘPSTWO

- 3.1. W przypadku nieobecności Kaskadera koordynatora, jego obowiązki może przejąć jedynie inny wykwalifikowany Kaskader koordynator wyznaczony przez Kierownika produkcji w porozumieniu z Reżyserem i Producentem.
- 3.2. Jeśli Kaskader koordynator bierze bezpośredni udział w scenie jako Kaskader wykonawca, na czas pełnienia innej funkcji w czasie realizacji sceny lub ujęcia musi zostać wyznaczony inny Kaskader koordynator o odpowiednich kwalifikacjach, który pełni rolę osoby odpowiedzialnej za bezpieczeństwo sceny w czasie bezpośredniego udziału Kaskadera koordynatora w danej scenie.
- 3.3. Kaskader koordynator w momencie rozpoczęcia realizacji sceny, z jego bezpośrednim udziałem jako odtwórcy lub dublera, przestaje być Kaskaderem koordynatorem, staje się Kaskaderem wykonawcą.

IV. PRAWA, OBOWIĄZKI I ZAKRES CZYNNOŚCI KASKADERA KOORDYNATORA

4.1. Ogólne prawa i obowiązki Kaskadera koordynatora

- 4.1.1. Kaskader koordynator ma prawo i obowiązek uczestniczyć w produkcji filmu od etapu rozwoju projektu, poprzez okres prac przygotowawczych, okres zdjęciowy, aż po opcjonalne prace związane z montażem i udźwiękowieniem, w zakresie dotyczącym scen kaskaderskich i niebezpiecznych.
- 4.1.2. Kaskader koordynator zobowiązany jest do realizacji artystycznych założeń dotyczących scen kaskaderskich określonych w scenariuszu, scenopisie, storyboardzie i/lub animatiku, zgodnych z wizją Reżysera i Producenta.
- 4.1.3. Powinien dokładnie zapoznać się ze scenariuszem, materiałami dokumentacyjnymi oraz założeniami organizacyjno-finansowymi filmu w zakresie scen kaskaderskich, aby zapewnić optymalne przygotowanie i realizację tych scen.
- 4.1.4. Odpowiedzialny jest za przestrzeganie harmonogramu dnia i budżetu przeznaczanego na sceny kaskaderskie, określonego w kosztorysie produkcji filmu, dążąc do optymalnego wykorzystania zasobów finansowych bez uszczerbku dla jakości artystycznej i bezpieczeństwa, ale z zachowaniem kwestii bezpieczeństwa jako priorytetowych.
- 4.1.5. Kaskader koordynator ma obowiązek informować Kierownika produkcji o wszelkich okolicznościach mogących wpłynąć na opóźnienia lub przekroczenie kosztów związanych ze scenami kaskaderskimi, proponując jednocześnie rozwiązania mające na celu eliminację tych problemów.

- 4.1.6. Poprzez staranne przygotowanie i koordynację scen kaskaderskich, przyczynia się do płynnego i zoptymalizowanego przebiegu realizacji zdjęć oraz minimalizacji liczby opóźnień i powtórzeń ujęć wynikających z niewłaściwego przygotowania tych scen.
- 4.1.7. Za zgodą Reżysera może prowadzić zdjęcia w zakresie ewolucji kaskaderskich, w tym zdjęcia drugiej ekipy (tzw. II Unit).
- 4.1.8. Za zgodą Kierownika produkcji, może podpisywać niezbędne dokumenty związane z przeprowadzaniem prób, angażowaniem kaskaderów oraz z innymi formalnościami dotyczącymi scen kaskaderskich.
- 4.1.9. Istotą pracy Kaskadera koordynatora jest zapewnienie odpowiedniego przygotowania i realizacji scen kaskaderskich, uwzględniając bezpieczeństwo, spójność artystyczną oraz możliwości produkcyjne.

4.2. Zakres czynności Kaskadera koordynatora na etapie developmentu (w okresie developmentu produkcyjnego)

- 4.2.1. Kaskader koordynator współpracuje z Reżyserem i Producentem analizując scenariusz i identyfikując wymagania dotyczące potencjalnych scen kaskaderskich.
- 4.2.2. Opracowuje wstępną koncepcję numerów i ewolucji kaskaderskich i proponuje rozwiązania techniczne wraz z podaniem ważnych elementów służących wstępnej kalkulacji kosztów (kosztorys wstępny).
- 4.2.3. Opcjonalnie doradza Kierownikowi produkcji w zakresie szacowania kosztów i harmonogramu realizacji scen kaskaderskich; na tym etapie prac – obowiązki Kaskadera koordynatora mogą mieć jedynie charakter konsultacyjny, co oznacza, że nie musi on pełnić funkcji Kaskadera koordynatora w filmie, a jedynie funkcję Konsultanta ds. kaskaderskich.

4.3. Zakres czynności Kaskadera koordynatora w okresie przygotowawczym

- 4.3.1. Kaskader koordynator współpracuje z Reżyserem, Operatorem obrazu i Kierownikiem produkcji przy analizie najnowszej wersji scenariusza, identyfikując kluczowe wymagania dotyczące scen kaskaderskich i niebezpiecznych w filmie.
- 4.3.2. W okresie przygotowawczym opracowuje koncepcję realizacji wszystkich scen kaskaderskich i potencjalnie niebezpiecznych, uwzględniając specyfikę scenariusza, decyzje artystyczne Reżysera i Producenta oraz wymogi organizacyjne i finansowe produkcji.
- 4.3.3. Omawia z Reżyserem i Producentem szczegóły dotyczące sposobu realizacji scen kaskaderskich i potencjalnie niebezpiecznych, ich wpływu na narrację filmu, a także bierze udział w spotkaniach prowadzących do powstania storyboardu i/lub animatika.
- 4.3.4. Konsultuje z Kierownikiem produkcji i Drugim reżyserem ds. kalendarzówki harmonogram prób i zdjęć scen kaskaderskich, uzgadnia szacunkowe daty realizacji oraz liczbę dni zdjęciowych przypadającą na poszczególne sceny.
- 4.3.5. Organizuje próby kaskaderskie, testy sprzętu oraz ewolucji w celu oceny wykonalności i bezpieczeństwa scen.
- 4.3.6. Dokonuje wstępnego rozpoznania kosztów i warunków technicznych realizacji efektów specjalnych niezbędnych w przygotowaniu numerów i ewolucji do scen kaskaderskich, przekazując ustalenia Kierownikowi produkcji i Drugiemu reżyserowi.
- 4.3.7. Współpracuje z Producentem i Kierownikiem produkcji w zakresie zawierania umów z Kaskaderami i dostawcami sprzętu zabezpieczającego.
- 4.3.8. Opracowuje i modyfikuje pisemny Plan zabezpieczeń kaskaderskich, dostosowując go do nowych warunków realizacyjnych zmieniających się wraz z dokonaniem wyborów obsady, lokacji na obiekty zdjęciowe lub przyjęcia kostiumów i charakteryzacji postaci, a czasem także w wyniku zmiennych warunków pogodowych czy też do zmienionego sposobu realizacji.

- 4.3.9. Bierze udział w dokumentacjach scenograficznych i współdecyduje przy wyborze lokacji przeznaczonych do wykorzystania w tworzeniu obiektów zdjęciowych, w których mają być realizowane sceny kaskaderskie lub niebezpieczne.
- 4.3.10. Organizuje i nadzoruje szkolenia kaskaderskie, jeśli wymaga tego specyfika scen.
- 4.3.11. Opcjonalnie uczestniczy w doborze mebli, rekwizytów, rekwizytów specjalnych (w tym pojazdów, broni i zwierząt), fizycznych efektów specjalnych oraz kostiumów mających znaczenie dla bezpieczeństwa i realizmu scen kaskaderskich.

4.4. Zakres czynności Kaskadera koordynatora w okresie zdjęciowym

- 4.4.1. Kaskader koordynator w okresie zdjęciowym kontynuuje współpracę z Reżyserem, Operatorem obrazu, Kierownikiem produkcji i Drugim reżyserem ds. kalendarzówki przy analizie najnowszej wersji scenariusza, identyfikując kluczowe wymagania dotyczące realizacji scen kaskaderskich, w tym udziału Kaskaderów dublerów, jeśli wcześniejsze wybory lub decyzje wymagały zmian.
- 4.4.2. Uczestniczy w próbach i zdjęciach do scen kaskaderskich lub niebezpiecznych koordynując cały proces w porozumieniu z Reżyserem, Operatorem obrazu i Kierownikiem planu.
- 4.4.3. Nadzoruje wszelkie środki bezpieczeństwa i zabezpieczenia, środki inscenizacji związane ze sceną (w tym rekwizyty, broń, niebezpieczne zwierzęta, pojazdy, kostiumy) i odpowiada za bezpieczeństwo aktorów, ekipy i osób postronnych na planie.
- 4.4.4. Kaskader koordynator ma prawo nie dopuścić do realizacji sceny, jeśli warunki otoczenia lub przygotowania nie pozwalają na bezpieczną realizację sceny.
- 4.4.5. W przypadku, gdy komendy wydawane przez przedstawicieli pionu Reżysera lub pionu Operatora obrazu nie są zrozumiałe lub nie są jasne – Kaskader koordynator ma prawo oczekiwać ich niezwłocznego potwierdzenia, powtórzenia i/lub doprecyzowania – w celu uniknięcia narażenia życia i zdrowia ekipy i osób postronnych.
- 4.4.6. Kaskader koordynator ma prawo przerwać prace, jeśli wywierana jest na nim presja czasowa lub służbowa, a warunki realizacji sceny mogą być uznane za niedostatecznie bezpieczne.
- 4.4.7. Kaskader koordynator dostarcza Kierownikowi planu informacji niezbędnych do przygotowania Raportu kierownika planu, a sam przygotowuje oddzielny raport z przebiegu zdjęć i prób w zakresie scen kaskaderskich (tzw. Raport kaskadera koordynatora).

4.5. Zakres czynności Kaskadera koordynatora w okresie montażu i udźwiękowienia

- 4.5.1. Kaskader koordynator w okresie montażu i udźwiękowienia, opcjonalnie, na życzenie Reżysera, może współpracować z Montażystą obrazu konsultując montaż scen kaskaderskich.

4.6. Zakres czynności Kaskadera koordynatora w okresie prac końcowych

- 4.6.1. Kaskader koordynator w okresie prac końcowych, opcjonalnie, wspiera Kierownika produkcji w ustaleniu napisów końcowych dotyczących departamentu Kaskadera koordynatora, szczególnie w zakresie rozpoznania kaskaderów wykonawców i dublerów, których udział został uwzględniony w finalnej wersji filmu.

V. KOMENTARZ³

Zawód kaskadera oraz kaskadera-koordynatora filmowego był szeroko opisany (włącznie z kwalifikacjami) w Rozporządzeniach Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego do Ustawy o kinematografii w latach 90-tych XX wieku (Rozporządzenie o wykonywaniu niektórych zawodów filmowych z 16 czerwca 1995 r., 19 maja 2000 r. i w latach następnych – obecnie są wszystkie uchylone po wejściu w życie nowej Ustawy o kinematografii z 30 czerwca 2005 r.). Niemniej w Rozporządzeniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 16 czerwca 1995 r. była mowa o koordynatorze jako wykonawcy czynności reżyserskich, a zakres wykonywanych przez niego prac jest praktycznie nadal taki sam jak wówczas. Jedyne akty prawne zajmujące się według stanu prawnego na 1 stycznia 2022 r. tą tematyką to Rozporządzenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy produkcji filmowej z 15 marca 2011 r. Orzecznictwo w sprawach kaskaderskich jest ubogie, ale nawet w szczątkowej postaci przyznaje status odtwórcy chronionego prawem pokrewnym (prawem do artystycznych wykonania) kaskadera, gdy kaskader dubluje aktora i de facto wykonuje częściowo jego rolę lub po prostu gra jakąś rolę, wykonując zadania odtwórcy (por. orzeczenie Sądu Administracyjnego z 13 września 2012 r.). Każdy z występów kaskadera jest przygotowywany i opracowywany indywidualnie, dlatego też działania kaskadera można uznać za artystyczne wykonanie w rozumieniu przepisów Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Sposób interpretacji pojęcia artystycznego wykonania znajduje swoje wsparcie w § 85 ust. 2, który jako artystów wykonawców „w szczególności” wskazuje nie tylko aktorów, recytatorów, dyrygentów, instrumentalistów, wokalistów, tancerzy oraz mimów, lecz także inne osoby, które „w sposób twórczy” przyczyniły się do powstania wykonania. Przepis nie wymaga od artysty wykonawcy formalnych kwalifikacji twórczych. Takie też stanowisko znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie, zgodnie, z którym: „chodzi o wykonanie utworu artystycznego, jednakże nie oznacza to, że zasięg praw do wykonania ograniczony jest do takich jedynie, które pochodzą od artystów uznanych, od osób legitymujących się dyplomem ukończenia odpowiedniej szkoły, członków stowarzyszeń skupiających określone kategorie artystów wykonawców itp.” Por. także Pismo z 5 grudnia 2016 r. Izba Skarbowa w Warszawie 1462-IPPB4.4511.1117.2016.2.IM – o zastosowaniu 50% kosztów uzyskania przychodów.

O ile status kaskadera-dublera czy wykonującego zadanie aktorskie nie budzi zastrzeżeń, inaczej jest w wypadku kaskadera zabezpieczającego, który odtwórcą nie jest, wręcz przeciwnie, chroni kaskadera-dublera przed kontuzją, wypadkiem lub śmiercią, pracując w kulisach realizacji zdjęć. Nie tworzy koncepcji czynności kaskaderskich (efektu), więc jedyna możliwa poprawnie forma zaangażowania to umowa - zlecenie.

Koordinatore czynności kaskaderskich może wykonywać bowiem zarówno choreografię (walk), dokumenty wyrażone pismem (plan zabezpieczeń kaskaderskich), pracuje koncepcyjnie i może także być ewentualnie odtwórcą oraz konsultantem-doradcą jednocześnie. Jego zadania są częściowo podobne do zadań koordynatora ds. BHP.

Kamil Przełęcki

---

³ Opracowanie komentarza na podstawie książki „Ekipa filmowa: przedmiot umowy i zakres obowiązków oraz słownik terminologii” autorstwa Michała J. Zabłockiego, wydawnictwo Cineo Publishing, w ramach cyklu „Kompedium produkcji filmu fabularnego”